

Nr 173.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t beträffande kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond (bilaga 26, punkten 2) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1947/48 beräkna ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 244, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 18 april 1947, föreslagit riksdagen att

dels besluta

a) att vid Mariebergs sjukhus i Kristinehamn skola i huvudsaklig överensstämmelse med av föredragande statsrådet Mossberg förordad förslag såsom en tredje etapp verkställas om- och nybyggnadsarbeten för en beräknad kostnad av högst 2 250 000 kronor;

b) att vid Ulleråkers sjukhus vid Uppsala skall i huvudsaklig överensstämmelse med av statsrådet förordad förslag uppföras en ny vårdpaviljong för en beräknad kostnad av högst 2 200 000 kronor;

c) att vid Sätters sjukhus skall i huvudsaklig överensstämmelse med av statsrådet förordad förslag verkställas ombyggnad av administrationsbyggnaden m. m. för en beräknad kostnad av högst 490 000 kronor;

dels medgiva

a) att av det område, som disponeras av Mariebergs sjukhus i Kristinehamn, stadsägan 1466 och 55 794 kvadratmeter av stadsägoområdet 1581 i nämnda stad må försäljas till staden för en köpeskilling av 51 700 kronor och på i huvudsak de villkor, som av statsrådet angivits;

b) att av det område, som disponeras av Gådeå sjukhus i Härnösand, omkring 19 680 kvadratmeter må försäljas till Västernorrlands läns landsting för en köpeskilling av 60 000 kronor och på i huvudsak de villkor, som av statsrådet angivits;

dels å kapitalbudgeten, statens allmänna fastighetsfond, för budgetåret 1947/48 till Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. anvisa ett investeringsanslag av 5 160 000 kronor;

dels ock å driftbudgeten under V a huvudtiteln för budgetåret 1947/48 anvisa till Om- och tillbyggnad av psykiatriska kliniken i Lund ett reservationsanslag av 100 000 kronor;

samt till Statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar: Växthusanläggning ett reservationsanslag av 35 000 kronor.

Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus.

I propositionen nr 177 till 1946 års riksdag anmälde chefen för socialdepartementet en av medicinalstyrelsen med skrivelse den 11 september 1945 framlagd tioårsplan för sinnessjuk- och sinnesslövärdens utbyggande i riket.

Av detta program ha hittills beslut av statsmakterna fattats om införande av statsbidrag till uppförande och drift av psykiatriska kliniker vid läns-lasaretten samt om inköp av ålderdomshemmet i Gävle. Beträffande utbyggnaden i övrigt förklarade departementschefen i förenämnda proposition, att han visserligen var ense med medicinalstyrelsen om behovet av snara åtgärder för förbättring av den statliga sinnessjukvården men att han likväl icke ansåg sig kunna taga ställning till medicinalstyrelsens förslag, innan utredningen kompletterats på vissa väsentliga punkter. En omprövning syntes departementschefen sålunda påkallad såväl i fråga om sambandet mellan den statliga och den landstingskommunala sinnessjukvården som beträffande behovet av en mera ingående patientdifferentiering. I sistnämnda hänseende riktade departementschefen särskilt uppmärksamheten på angelägenheten av ett särskiljande av vården av psykopater och sinnessjuka, som lida av tuberkulos, från vården av övriga patienter. Vidare ansåg departementschefen önskvärt med ett klarläggande av de moderna behandlingsmetodernas användning och utvecklingsmöjligheter för höjande av vårdens kvalitet och effekt ävensom av frågan, huruvida icke den öppna vården av sinnessjuka, främst familjevården, kunde erhålla en mera vidgad tillämpning.

Riksdagen (skr. nr 209) anslöt sig till departementschefens uttalande härutinnan med det tillägget, att enligt riksdagens mening frågan om landstingens och icke-landstingsstädernas huvudmannaskap för vården av lättskötta sinnessjuka borde göras till föremål för en förutsättningslös omprövning.

Genom beslut den 8 mars och 21 juni 1946 har Kungl. Maj:t anbefallt medicinalstyrelsen att med beaktande av vad departementschefen och riksdagen anfört verkställa ytterligare utredning angående den statliga sinnessjukvårdens utbyggande under den närmaste tioårsperioden ävensom att skyndsamt överväga frågan, huruvida och i vad mån staten bör övertaga den av landstingen och icke-landstingsstäderna omhändertagda vården av lättskötta sinnessjuka.

Till följd härav har medicinalstyrelsen *dels* i skrivelse den 14 december 1946 uppdragit vissa riktlinjer för omhändertagande av psykopater på särskilda anstalter, *dels ock* den 25 februari 1947 med eget yttrande överlämnat en av vederbörande medlemmar av styrelsens vetenskapliga råd och överinspektören för sinnessjukvården upprättad promemoria angående den statliga sinnessjukvårdens utbyggnad.

Inrättande av särskilda anstalter för psykopater. I sin förenämnda skrivelse den 14 december 1946 har *medicinalstyrelsen* upptagit frågan om

den slutna vården av vuxna psykopater till behandling och därvid framlagt förslag rörande inrättande av fristående anstalter för detta klientel.

Efter redogörelse härför ävensom för de i ämnet hörda remissmyndigheternas yttranden anför *föredragande statsrådet* följande.

I samband med behandlingen vid fjolårets riksdag av medicinalstyrelsens förslag till tioårsplan för den statliga sinnessjukvården framhölls bland annat angelägenheten av att åstadkomma en mera ingående differentiering av sinnessjukhusens patienter än som för närvarande äger rum. En fråga som därvid särskilt uppmärksammades var spørgsmålet om det lämpligaste sättet för omhändertagandet av psykopaterna. Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår finnas för närvarande för denna kategori av patienter inom sinnessjukvården inga andra speciella anordningar än att för särskilt svårskötta manliga, i första hand kriminella psykopater vid vardera av S:t Sigfrids och Sidsjöns sjukhus finnes inrättad en särskild paviljong. Dessa båda paviljonger inrymma i runt tal 200 vårdplatser. Huvudmängden av de å sinnessjukhusen omhändertagna psykopaterna — det sammanlagda antalet sådana uppgick enligt av medicinalstyrelsen lämnade uppgifter den 1 maj 1946 till i runt tal 950 — vårdas alltså på samma avdelningar som sjukhusens övriga patienter. Såväl i vissa yttranden över medicinalstyrelsens tioårsplan som tidigare i olika sammanhang, bland annat i samband med den vid 1945 års riksdag verkställda revisionen av strafflagens tillräknelighetsbestämmelser, har emellertid starkt understrukits det otillfredsställande i de sålunda rådande förhållandena. Det har därvid framhållits, att psykopaterna verkade i hög grad störande och i andra avseenden menligt å övriga patienter samt att psykopatvård skilde sig från egentlig sinnessjukvård bland annat genom att däri borde ingå sysselsättning genom arbete i större omfattning och i viss mån av annan art än i vården av övriga sinnessjuka. Vidare borde speciell yrkesutbildning anordnas för detta klientel. Såväl ur synpunkten av en rationell och ändamålsenlig psykopatvård som med hänsyn till vården av övriga å sinnessjukhusen omhändertagna krävde alltså ifrågavarande spørgsmål en snar lösning.

I sådant syfte har medicinalstyrelsen nu framlagt förslag om inrättande av särskilda anstalter för psykopater. Å dessa anstalter skulle omhändertagas det klientel, som nu mottages å de förenämnda psykopatpaviljongerna. Vidare skulle till anstalterna från sinnessjukhusens allmänna avdelningar överflyttas sådana psykopater, som nu försvårade vården å dessa och där icke kunde erhålla den för dem lämpade behandlingen. De nya sjukhusen skulle härjämte avses för, bland annat, alkoholistvårdens psykopatklientel.

Medicinalstyrelsens förslag, att de svårskötta psykopaterna skulle överföras från sinnessjukhusen till särskilda anstalter, har genomgående hälsats med tillfredsställelse i de avgivna yttrandena. Även för egen del vill jag giva förslaget min principiella anslutning. Ett realiserande av förslaget skulle enligt min mening utgöra ett synnerligen värdefullt led i strävandena att förbättra möjligheterna för en rationell vård av de sinnessjuka. Även ur psykopatvårdens synpunkt betyder det framlagda förslaget ett stort framsteg. Medan den nuvarande sinnessjukvården äger mycket begränsade möjligheter att giva psykopaterna en för dem avpassad behandling, skulle de nya anstalterna organiseras direkt med tanke på de speciella krav, som vården av detta klientel ställer.

Socialstyrelsen har för sin del ansett, att alla s. k. kriminalpatienter, alltså såväl sinnessjuka i egentlig mening som psykopater, borde avskiljas från sinnessjukvården. Åtminstone borde enligt styrelsens mening inom den föreslagna nya vårdorganisationen mottagas alla sådana kriminalpatienter, som

begått svårare brott. Med anledning härav vill jag framhålla, att den föreslagna nya organisationen, som skulle uppbyggas med direkt tanke på det särpräglade vårdbehovet för psykopaterna, knappast torde vara bättre ägnad än de nuvarande sinnessjukhusen att omhändertaga kriminalpatienter, som äro sinnessjuka i egentlig mening. Även om vissa skäl tala för styrelsens uppfattning, att ett frånskiljande av samtliga kriminalpatienter från sinnessjukhusen vore önskvärt, kan jag sålunda icke tillstyrka, att alla dessa överföras till den nu föreslagna psykopatvården.

Vad angår psykopatklientelet utom den nuvarande sinnessjukvårdens ram har 1946 års alkoholistvårdsutredning såsom sin mening uttalat, att den föreslagna nya vårdorganisationen vore väl ägnad att tillgodose även alkoholistvårdens behov av ett särskilt omhändertagande av dess svårskötta psykopatklientel. Ett förverkligande av det föreliggande förslaget skulle enligt utredningens uppfattning lösa den betydelsefulla del av dess uppdrag, som avsåge tillskapande av mera ändamålsenliga vårdmöjligheter för huvuddelen av det klientel, vilket nu omhändertoges vid alkoholistanstalterna å Svartsjö och i Västervik. Även socialstyrelsen har ansett de av medicinalstyrelsen föreslagna psykopatsjukhusen väl lämpade för alkoholistvårdens psykopatklientel. Under sådana förhållanden har jag för egen del intet att erinra mot att organisationen avses jämväl för ifrågavarande klientel. Härutöver torde såsom socialstyrelsen framhållit den nya organisationen böra stå öppen för psykopatklientelet även från andra områden inom socialvården. Med prövning av frågan om ett eventuellt omhändertagande å dessa anstalter jämväl av psykopater, som enligt nuvarande bestämmelser undergå frihetsstraff eller eljest äro intagna å fångvårdens anstalter, torde böra anstå, till dess erfarenheter vunnits av den nya organisationen. Däremot böra givetvis snarast möjligt till de nya anstalterna överföras sådana straffriförklarade psykopater, som nu ofta under lång tid måste å fångvårdens anstalter avvakta plats vid sinnessjukhus.

Bedömandet av vårdplatsbehovet för psykopatklientelet försvåras i viss mån av frågan om vilken inverkan de från och med den 1 januari 1946 gällande nya tillräknelighetsbestämmelserna komma att ha på tillströmningen till sinnessjukvården av straffriförklarade psykopater. I denna fråga ha delade meningar kommit till uttryck vid remissbehandlingen. Huru än utvecklingen i detta hänseende kommer att gestalta sig, synes mig dock utredningen i ärendet giva vid handen, att — om såväl alkoholistvårdens psykopater som psykopaterna från socialvårdens övriga områden skola mottagas å de nya anstalterna — behov i varje fall föreligger av minst två anstalter för män och en för kvinnor eller alltså sammanlagt tre anstalter. Av platserna på dessa anstalter torde i runt tal 200 böra avses för klientelet från alkoholistvården.

Det av medicinalstyrelsen framlagda förslaget rörande den nya organisationens närmare utformning är endast att betrakta som en principskiss, avsedd att ligga till grund för den fortsatta utredningen i ärendet. För egen del kan jag i stort sett giva min anslutning till de av styrelsen framlagda riktlinjerna. Jag utgår emellertid från att vid förslagets vidare bearbetande vederbörligt beaktande ägnas de olika synpunkter, som framkommit i de avgivna yttrandena.

Såsom från skilda håll framhållits torde den nya organisationen påkalla vissa ändringar i eller kompletteringar av gällande lagstiftning om omhändertagande och vård av det klientel, för vilket de nya anstalterna äro avsedda. Jämväl detta spörsmål torde böra närmare undersökas under den fortsatta utredningen i ärendet. Härvid torde bland annat böra övervägas lämpligheten av en särskild lagstiftning för ifrågavarande klientels omhändertagande.

För nästa budgetår erfordras icke någon medelsanvisning för nu ifrågava-

rande ändamål i annan mån, än att visst belopp torde böra ställas till förfogande för bestridande av kostnaderna för den fortsatta utredningen. Då denna främst tager sikte på psykopatanstälternas planering och närmare utformning, förordar jag, att för ändamålet anvisas ett belopp av 50 000 kronor, att utgå från anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser om beloppets disposition.

Uppförande av nytt sinnessjukhus i Blekinge. Statsrådet anför härom följande.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen ingick i medicinalstyrelsens tioårsplan för den statliga sinnessjukvården bland annat förslag om uppförande av ett nytt sinnessjukhus i Blekinge. Med åtgärder för realiserande av detta förslag har tills vidare fått anstå i avvaktan på fortsatt utredning av vissa frågor av principiell betydelse rörande sinnessjukvården.

Frågan om uppförande av blekingesjukhuset har emellertid aktualiserats genom framställningar i ämnet från stadsfullmäktige i Karlskrona och Blekinge läns fattigvårdsförbund. Såsom huvudskäl för uppförande av det nya sjukhuset har i dessa framställningar anförts angelägenheten av att befria länets ålderdomshem från de sinnessjuka, som nu omhändertagas å hemmen. Vad i framställningarna anförts härom illustrerar ytterligare de förhållanden, för vilka närmare redogjorts i den tidigare denna dag till riksdagen avlätna propositionen angående ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad. Enligt en i nämnda proposition redovisad undersökning av socialvårdskommittén funnos år 1938 å ålderdomshemmen — fränsett de vid vissa ålderdomshem befintliga godkända specialavdelningarna för sinnessjuka — i runt tal 700 personer, som voro i behov av vård å sinnessjukhus. Socialvårdskommittén har för sin del starkt understrukit angelägenheten av att ålderdomshemmen snarast möjligt befrias från detta klientel, vilken uppfattning i propositionen delas av föredragande departementschefen. Med den nu rådande bristen på vårdplatser å de statliga sinnessjukhusen är detta emellertid icke möjligt.

I det föregående har jag framlagt förslag om inrättande av särskilda anstalter för psykopater. Ett genomförande av detta förslag kommer att medföra, att ett icke ringa antal platser frigöres å sinnessjukhusen. Den platsvinst, som sålunda erhålles, är emellertid icke tillfyllest för att sinnessjukhusen skola kunna mottaga de mera kvalificerade fall av sinnessjukdom, som nu vårdas å ålderdomshemmen. Vid övervägande av frågan, huru det härför erforderliga ytterligare platsantalet snabbast bör åstadkommas, har jag kommit till den slutsatsen, att — fränsett de planerade ersättningssjukhusen för psykiatriska sjukhuset i Stockholm och Källshagens sjukhus vid Vänersborg — ett nytt sinnessjukhus om 600 å 700 vårdplatser bör uppföras. Samtidigt skulle därmed även det trängande behovet av nya vårdplatser för akut sjuka i viss mån tillgodoses. Jag vill tillika erinra om att, såsom närmare framgår av propositionen nr 177/1946, vid remissbehandlingen av medicinalstyrelsens tioårsplan enighet förelåg om behovet av ett nytt sinnessjukhus utöver förenämnda två ersättningssjukhus. Då vidare av de i ärendet redovisade siffrorna framgår, att Blekinge län lämpligen skulle kunna utgöra upptagningsområde för ett sjukhus, vill jag förorda, att det nya sjukhuset förlägges till nämnda län.

Vad angår sjukhusets förläggning inom länet har medicinalstyrelsen ansett den lämpligaste platsen vara Karlskrona, medan från representanter för Ronneby hävdats, att en förläggning av sjukhuset till sistnämnda stad vore

att föredraga. För att bilda mig en personlig uppfattning i förläggningsfrågan har jag nyligen avlagt ett besök i de båda städerna. Jag kom därvid till den uppfattningen, att av de för sjukhuset föreslagna markområdena det vid Karlskrona bör givas företräde. Med hänsyn härtill och då dessutom, såsom medicinalstyrelsen framhållit, sjukhuset bör förläggas i närheten av ett kroppssjukhus, anser jag mig böra förordna Karlskrona som plats för det nya sjukhuset. Jag räknar därvid med att Karlskrona stad utan ersättning ställer sjukhusområdet till statens förfogande ävensom att kostnaderna för framdragande av erforderliga ledningar av olika slag till områdets gräns bestridas av staden.

För nästa budgetår torde medel böra ställas till förfogande för den fortsatta utredningen i ärendet. Jag förordar, att härför anvisas ett belopp av 100 000 kronor. Med hänsyn till att man nu står inför ett nytt utbyggnadskede inom sinnessjukvården har det synts mig lämpligt, att en allmän arkitektävlan utlyses rörande sjukhusets närmare utformning. Kostnaderna för en sådan tävling ha av byggnadsstyrelsen beräknats till omkring 50 000 kronor, vilket belopp jag inräknat i det förut angivna beloppet av 100 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser rörande arkitektävlingen och om dispositionen i övrigt av de anvisade medlen.

Renovering och tillbyggnad av Mariebergs sjukhus. Förevarande fråga har senast behandlats i propositionen nr 177 till 1946 års riksdag (riksd. skr. nr 209). Sålunda beslöt nämnda års riksdag, att vid Mariebergs sjukhus skulle såsom en andra etapp verkställas om- och nybyggnadsarbeten för en beräknad kostnad av högst 1 235 000 kronor. Härjämte anvisade riksdagen för budgetåret 1946/47 för slutförande av de till den första byggnadsetappen hörande arbetena, för påbörjande av den andra etappens arbeten samt för maskinistbostäderna tillhoppa 1 150 000 kronor.

I skrivelse den 16 december 1946 ha *medicinalstyrelsen* och *byggnadsstyrelsen* — med förmälan, bland annat, att de arbeten, vilka tillhörde första och andra byggnadsetapperna, beräknades kunna fullbordas i sin helhet under första delen av år 1948 — hemställt om anvisande för nästa budgetår av återstoden av det för den andra byggnadsetappen beräknade medelsbehovet eller 735 000 kronor.

Styrelserna ha vidare föreslagit, att för påbörjande av en tredje byggnadsetapp, avsedd att igångsättas under budgetåret 1947/48, skulle anvisas 1 000 000 kronor.

Statsrådet har i ämnet anfört följande.

I likhet med medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen anser jag, att medel böra anvisas för fortsättande av den jämlikt beslut av fjolårets riksdag igångsatta andra etappen av om- och nybyggnadsarbetena vid Mariebergs sjukhus i Kristinehamn. Det torde dock, enligt vad jag numera under hand inhämtat, icke vara erforderligt, att hela det beräknade återstående medelsbehovet för denna etapp ställes till förfogande under nästa budgetår. Jag föreslår, att för ändamålet anvisas ett belopp av 500 000 kronor.

Jag förordar vidare, att beslut nu fattas om igångsättande — såsom en tredje byggnadsetapp — av de av medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen angivna arbetena. Dessa arbeten ingå i etapperna I, III, V, VI och VII i den plan för renovering och ombyggnad av sjukhuset, som framlades för 1941

års riksdag. Kostnaderna för den tredje etappens arbeten beräknar jag i likhet med ämbetsverken till 2 250 000 kronor. För arbetenas påbörjande torde för budgetåret 1947/48 ett belopp av 600 000 kronor böra ställas till byggnadsstyrelsens förfogande.

Sammanlagt böra alltså för arbetena vid Mariebergs sjukhus anvisas (500 000 + 600 000) 1 100 000 kronor.

I detta sammanhang torde jag vidare få anmäla, att en av de båda lokalavdelningarna vid sjukhuset av statens sjukhuspersonals förbund i skrivelse den 19 november 1946 gjort framställning bland annat om anordnande av hissar i paviljong 1—7—4, vid vilken för närvarande pågå ombyggnadsarbeten, tillhörande första etappen av arbetena vid sjukhuset. Över avdelningens framställning ha utlåtanden avgivits av medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen. Sedan härefter viss ytterligare utredning införskaffats, har ärendet änyo remitterats till byggnadsstyrelsen. Då nämnda ämbetsverks utlåtande ännu ej föreligger, har det icke varit mig möjligt att taga slutlig ställning i frågan. Det synes mig emellertid uppenbart, att vid en sådan genomgripande ombyggnad, varom nu är fråga och som innebär, bland annat, att paviljongen påbygges med en våning till tre våningar, böra anordnas hissar för underlättande av kommunikationen mellan de olika våningarna, även om det, såvitt nu kan bedömas, i viss utsträckning torde bliva nödvändigt att vid anordnandet av hissarna göra ingrepp på redan renoverade delar av paviljongen. I frågans nuvarande läge förordar jag, att det får ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan utredningen slutförts, besluta i ärendet, varvid kostnaderna för hissarnas anordnande torde få bestridas från de medel, som redan anvisats eller nu äskas för om- och nybyggnadsarbetena vid sjukhuset.

Ombyggnad av Birgittas sjukhus. Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionen nr 177 till 1946 års riksdag framlagt förslag beslöt riksdagen (skr. nr 209), att vid Birgittas sjukhus i Vadstena skulle i huvudsaklig överensstämmelse med i propositionen nr 242 till 1945 års riksdag framlagt förslag i en första etapp utföras om- och nybyggnadsarbeten för en beräknad kostnad av högst 4 150 000 kronor. Av detta belopp anvisade riksdagen under anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1946/47 1 000 000 kronor.

Kungl. Maj:ts föreliggande förslag innebär att för fullföljande av den första etappen av om- och nybyggnadsarbeten vid Birgittas sjukhus i Vadstena för nästa budgetår anvisas ytterligare 1 300 000 kronor.

Uppförande av ny paviljong för kvinnor vid Vipeholms sjukhus. För angivna ändamål, kostnadsberäknat till högst 895 000 kronor, anvisade 1946 års riksdag (skr. nr 209) under anslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. för budgetåret 1946/47 700 000 kronor.

Kungl. Maj:t föreslår nu att för fullföljande av ifrågavarande byggnadsföretag för nästa budgetår anvisas ett belopp av 195 000 kronor.

Renoveringsarbeten vid Ulleråkers sjukhus. Av den plan för en fullständig renovering av Ulleråkers sjukhus vid Uppsala, som redovisades för 1936 års riksdag (prop. nr 68; riksd. skr. nr 318), ha medel av riksdagen hittills anvisats för utförande av två etapper. Av de i planen upptagna arbetena

återstår såsom en tredje och sista etapp renoveringen av administrationsbyggnaderna och sjukpaviljongerna.

Arbetena med den tredje etappen av sjukhusets renovering, vilken etapp på grund av tidsförhållandena hittills fått anstå, föreslås nu skola igångsättas. Såsom ett första led i den tredje byggnadsetappen avses skola uppföras en ny vårdpaviljong för omkring 200 patienter. Inom paviljongen skulle anordnas två avdelningar för tuberkulösa patienter, till vilka avdelningar — i avvaktan på ytterligare klarläggande av frågan om den lämpligaste organisationen för vården av sinnessjuka med tuberkulos i smittsamt skede — skulle koncentreras de tuberkulösa vid Ulleråkers sjukhus, som nu äro utspridda på åtskilliga avdelningar. Det har emellertid förutsatts, att de två nytillkommande avdelningarna så anordnas, att de framdeles utan större ändringar skola kunna tagas i anspråk för andra kategorier av patienter än tuberkulösa.

Kostnaderna för paviljongen ha uppskattats till 2 200 000 kronor. Härav har för nästa budgetår ansetts böra anvisas ett belopp av 600 000 kronor.

Vissa ombyggnadsarbeten vid S:ta Maria sjukhus. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att en nu till olika våningsplan förlagd och på grund härav tungarbetad avdelning för oroliga manliga patienter vid S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg skulle uppdelas på två mindre avdelningar, var och en i ett våningsplan. Härigenom skulle erhållas 18 nya vårdplatser. Uppkommande byggnadskostnader ha uppskattats till 43 500 kronor.

Vissa ombyggnadsarbeten vid Ryhovs sjukhus. Enligt Kungl. Maj:ts förslag till ombyggnadsarbeten vid Ryhovs sjukhus i Jönköping skulle erhållas fyra nya vårdavdelningar, varav två om 33 och två om 34 vårdplatser. Samtidigt skulle platsantalet å två befintliga vårdavdelningar minskas från 61 till 40, varjämte var och en av dessa båda avdelningar skulle sammanföras till ett våningsplan. Den totala platsvinsten skulle sålunda bli 92 vårdplatser. Kostnaderna för arbetena i fråga beräknas till 325 000 kronor.

Ombyggnad av administrationsbyggnaden m. m. vid Sätters sjukhus. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att från administrationsbyggnaden skulle utflyttas två däri för närvarande inrymda läkarbostäder samt att därefter praktiskt taget hela nämnda byggnad skulle tagas i anspråk för förvaltningen och sjukhusets medicinska centrum. Som ersättning för de båda utflyttade läkarbostäderna skulle nyuppföras två fristående bostadshus. Kostnaderna för ombyggnadsarbetena inom administrationsbyggnaden samt för uppförande av de båda läkarbostäderna uppskattas till 338 400 kronor respektive 150 000 kronor. Under nästa budgetår borde såsom en första etapp av arbetena böra uppföras de båda nya läkarbostäderna. Härför borde alltså nu anvisas ett belopp av 150 000 kronor. Med anvisande av medel för ombyggnadsarbetena inom administrationsbyggnaden borde däremot kunna anstå till ett kommande budgetår.

Uppförande av en stängselmur vid Sätters sjukhus. Ifrågavarande stängselmur avses skola uppföras omkring promenadgårdarna vid den s. k. fasta paviljongen vid Sätters sjukhus. Uppkommande kostnader beräknas till 75 000 kronor.

Utvidgning av vattenverket m. m. vid Sätters sjukhus. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att filtreringsanläggningen utvidgas, att ytterligare en elektriskt driven renvattenpump installeras samt att ytterligare en renvattenbehållare och en ny gödselstad anläggas. Arbetena i fråga beräknas draga en sammanlagd kostnad av 159 000 kronor.

Renovering och utvidgning av vattenverket vid Restads sjukhus. För avhjälpande av vissa brister å ifrågavarande vattenverk beräknas i propositionen ett medelsbehov av 51 000 kronor.

Uppförande av personalbostäder vid S:t Jörgens sjukhus. Kungl. Maj:ts föreslår att vid förevarande sjukhus uppföras två bostadshus för ogift personal med 12 enkelrum i varje hus eller alltså sammanlagt 24 rum. De mindre rummen föreslås erhålla en bruttoyta av omkring 18 kvadratmeter, de större en bruttoyta av omkring 28 kvadratmeter. I varje våningsplan föreslås för gemensamt bruk skola inrättas ett kök och ett badrum samt förslagsvis två w.c. Härjämte har ansetts böra i var och en av de större lägenheterna anordnas antingen ett kök eller ett badrum. Valet däremellan borde tillkomma medicinalstyrelsen i samråd med sjukhusledningen och personalen. Av byggnadsarbetena föranledda kostnader beräknas till 310 000 kronor, vilket belopp borde anvisas för nästa budgetår.

Uppförande av läkarbostäder vid statens sinnessjukhus. Utvidgning och förbättring av vattenverket vid S:ta Gertruds sjukhus. Ombyggnad av administrationsbyggnaden vid Restads sjukhus. Med bifall till av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 211 till 1946 års riksdag framlagt förslag uppförde riksdagen (skr. nr 313) å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47 under kapitalbudgeten, statens allmänna fastighetsfond, till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. ett anslag av 1 500 000 kronor. Nämnade anslag avsågs bland annat för bestridande av kostnaderna för följande tre olika ändamål, nämligen uppförande av sex läkarbostäder vid statens sinnessjukhus, utvidgning och förbättring av vattenverket vid S:ta Gertruds sjukhus i Västervik samt ombyggnad av administrationsbyggnaden vid Restads sjukhus vid Vänersborg. Kostnaderna för dessa arbeten beräknades till respektive 250 000, 63 000 och 290 000 kronor. Av de sex läkarbostäderna skulle en uppföras vid vart och ett av Ryhovs sjukhus i Jönköping, S:ta Gertruds sjukhus i Västervik, S:t Olofs sjukhus i Visby och Frösö sjukhus vid Östersund samt två vid Mariebergs sjukhus i Kristinehamn. Beträffande den närmare motiveringen för berörda byggnadsarbeten får utskottet hänvisa till de redogörelser, som lämnats i det vid nämnda proposition fogade bihanget B, s. 265—266, 268 och 270—271.

Med hänsyn till de för dispositionen av anslag å allmän beredskapsstat gällande förutsättningarna har intet av ifrågavarande arbeten kunnat påbörjas och så beräknas ej heller kunna ske under återstoden av innevarande budgetår.

Då de i det föregående omnämnda byggnadsarbetena bedömts vara av sådan angelägenhetsgrad, att de böra komma till utförande under budgetåret 1947/48, föreslås att för dessa arbeten medel anvisas å riksstaten för nästa budgetår. För de sex läkarbostäderna borde därvid upptagas 345 000 kronor, varav för var och en av bostäderna vid S:ta Gertruds, S:t Olofs och Frösö sjukhus 60 000 kronor samt för var och en av de tre återstående bostäderna 55 000 kronor. För arbetena å vattenverket vid S:ta Gertruds sjukhus och för ombyggnaden av administrationshuset vid Restads sjukhus borde anvisas samma belopp, som beräknats å den allmänna beredskapsstaten eller 63 000 respektive 290 000 kronor.

Försäljning av visst av Mariebergs sjukhus disponerat markområde.

I skrivelse den 19 januari 1945 har *medicinalstyrelsen* framlagt förslag om försäljning till Kristinehamns stad av visst av Mariebergs sjukhus disponerat markområde.

Efter redogörelse för förslaget ävensom innehållet i en av *drätselkammaren i Kristinehamn* den 9 november 1946 avlåten skrivelse rörande de närmare villkoren för den ifrågasatta försäljningen till staden anför *statsrådet* följande.

Av personalen vid Mariebergs sjukhus i Kristinehamn har framhållits, att sedan många år behov förelegat av ett område i sjukhusets närhet, där egna-hemsbebyggelse kunde ske. Ett härför väl lämpat område disponeras av sjukhuset och erfordras icke för sjukhusets behov. Det synes emellertid knappast lämpligt, att exploateringen av området i fråga äger rum i statens regi. Såsom kammarkollegiet framhållit skulle nämligen en successiv upplåtelse av tomter till enbart sjukhusets personal och driven i kronans egen regi bliva både omständlig och till tiden långvarig. Lämpligare synes vara att, såsom myndigheterna föreslagit, området överlåtas till staden, att av denna exploateras. Jag tillstyrker därför, att sådan överlåtelse kommer till stånd. I överlåtelsehandlingen böra intagas bestämmelser i syfte att tillförsäkra sjukhusets personal förtursrätt till blivande tomter. Dessa bestämmelser synas böra utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad drätselkammaren föreslagit i sin skrivelse den 9 november 1946. Tomterna torde böra upplåtas med tomträtt, varvid i tomträttskontrakten bör intagas föreskrift om sådan skyldighet att hembjuda staden tomträtt och byggnader, som av drätselkammaren föreslagits. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare utforma de nu ifrågavarande bestämmelserna.

Det område, som skulle överlåtas till staden, utgör dels stadsägan 1466, bestående av väg, dels ock 55 794 kvadratmeter av stadsägoområdet 1581. Enligt värderingsmännen skulle av sistnämnda areal 54 074 kvadratmeter vara intagna i stadsplan, medan 1 720 kvadratmeter icke skulle ingå i stadsplan. Enligt vad jag under hand inhämtat från staden äro emellertid de rätta siffrorna härvidlag 55 344 respektive 450 kvadratmeter. Någon anledning

att på grund härav frångå den av värderingsmännen föreslagna köpeskillingen för området synes dock ej föreligga. Denna torde alltså bära bestämmas till i avrundat tal 51 700 kronor. Jag vill därvid framhålla, att den gjorda markvärderingen förutsätter, att staden framdeles, då sådant påkallas, färdigställer gatorna omkring vissa för sjukhusets räkning behållna tomter om tillhoppa 11 506 kvadratmeter och att likvid därför skall anses erlagd genom uppgörelse i enlighet med det nu framlagda förslaget. En bestämmelse härom torde bära intagas i köpehandlingen.

Försäljning av visst av Gådeå sjukhus disponerat markområde.

Enligt ett av 1942 års riksdag (riksd. skr. nr 308) godkänt avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Västernorrlands läns landsting skall landstinget den 1 januari 1954 mot en köpeskilling av 450 000 kronor övertaga sjukhuset med tillhörande markområde.

I skrivelse den 10 januari 1947 har *Västernorrlands läns landstings förvaltningsutskott*, under hänvisning till att en förestående utbyggnad av Härnösands lasarett, vars markområde gränsar till den av Gådeå sjukhus disponerade marken, krävde en utvidgning av lasarettområdet och att en sådan utvidgning icke vore möjlig annat än i riktning mot Gådeå sjukhus, hemställt om medgivande att för nämnda ändamål redan före den 1 januari 1954 få disponera viss del av sinnessjukhusets markområde.

Medicinalstyrelsen har i utlåtande den 18 april 1947 föreslagit, att förhandlingar skulle upptagas om hävande av avtalet med landstinget, då man enligt styrelsens mening syntes bära räkna med att sjukhuset för överskådlig framtid erfordrades för den statliga sinnessjukvårdens behov, samt att, medan överenskommelse i ämnet träffats med landstinget, till detta skulle överlåtas den mark, som avsåges i förvaltningsutskottets framställning.

Statsrådet har i ärendet anfört följande.

Såsom jag förut framhållit är frågan om utbyggnaden av sinnessjukvården i skilda hänseenden ännu icke så klarlagd, att ställning i princip till densamma kan tagas. I avvaktan på den ytterligare utredning rörande hit hörande spörsmål och den översyn i samband därmed av medicinalstyrelsens tioårsplan, som jag i det föregående ansett erforderlig, är jag icke för närvarande beredd att biträda medicinalstyrelsens förslag om hävande av avtalet med landstinget rörande dess övertagande av Gådeå sjukhus. Med hänsyn till vad i ärendet anförts anser jag mig likväl bära tillstyrka, att landstinget redan nu får förvärva den mark, som avses i förvaltningsutskottets framställning och som enligt vad styrelsen upplyst icke erfordras för sinnessjukhusets behov. Köpeskillingen för området torde i enlighet med medicinalstyrelsens förslag bära fastställas till 60 000 kronor. Å den handlingarna i ärendet bifogade situationsplanen har områdets areal uppgivits vara 19 680 kvadratmeter. Enligt vad jag under hand inhämtat är emellertid denna siffra endast ungefärlig. Områdets exakta areal torde bära bestämmas vid markmätning, som bör föregå försäljningen. Utgifterna här för liksom övriga med köpet förenade kostnader bära bestridas av landstinget. Såsom villkor för försäljningen torde bära gälla, att Gådeå sjukhus medges rätt att tills vidare disponera det inom området belägna bostadshuset.

Till frågan om anslutning av Gådeå sjukhus till den av landstinget planerade ångcentralen finner jag mig i rådande läge icke kunna taga slutlig ställning. Jag förordar, att det får ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan utredning förebragts angående de närmare villkoren för en sådan anslutning, träffa avgörande i frågan.

Utskottet har i förevarande sammanhang till behandling förehått två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderkvist m. fl.* (I: 305) och den andra inom andra kammaren av herr *Osterman m. fl.* (II: 448), i vilka hemställts, att Kungl. Maj:t måtte bemyndigas att därest så finnes lämpligt medgiva upphävande av avtalet med Väster-norrlands läns landsting om överlåtandet av Gådeå sjukhus i Härnösand.

Beträffande de till stöd för motionsyrkandet anförda skälen får utskottet hänvisa till motionen II: 448.

Om- och tillbyggnad av psykiatriska kliniken i Lund.

Statsrådet anför härom följande.

Den för psykiatriska kliniken i Lund uppförda byggnaden, vilken togs i bruk år 1931, befanns tämligen snart ha erhållit en mindre lämplig planläggning och utformning. Anledningen härtill synes närmast ha varit, att vid klinikkens planerande erfarenheter saknades angående den utformning, som borde givas åt sjukhusbyggnader av nu ifrågavarande slag. De föreliggande bristerna ha ytterligare accentuerats genom den utveckling å sinnessjukvårdens område, som sedermera ägt rum. Den mest framträdande olägenheten består däri, att klinikbyggnaden med sin nuvarande planläggning erbjuder mycket begränsade möjligheter till differentiering och isolering av patienterna. Ljudisoleringen mellan rummen och våningarna är vidare mycket otillfredsställande, vilket medför, att en även obetydlig högljudd sjuk icke lämpligen kan vårdas å kliniken utan måste överföras till sinnessjukhus. Vidare saknas lokaler för moderna behandlingsmetoder såsom insulinterapi, elchockterapi och psykoterapi, varjämte de befintliga utrymmena för mottagning, expeditioner samt undersökningar av olika slag äro otillräckliga. De nu nämnda bristerna förorsaka betydande svårigheter för sjukvården vid kliniken men även för undervisningen och forskningen. Den omständigheten, att patienter med vissa slag av sinnessjukdomar icke kunna mottagas å kliniken, inverkar sålunda hämmande på undervisningen och forskningen, som för erhållande av ett tillräckligt allsidigt patientmaterial äro hänvisade till S:t Lars sjukhus. Därjämte äro de för undervisning och forskning avsedda lokalerna numera otillräckliga.

Av byggnadsstyrelsen har nu framlagts förslag till en genomgripande om- och tillbyggnad av kliniken, syftande till att undanröja de förut nämnda olägenheterna. Förslaget, som kostnadsberäknats till 1 700 000 kronor, har tillstyrkts av samtliga de myndigheter, som yttrat sig i ärendet.

För att erhålla en personlig uppfattning i ärendet har jag nyligen avlagt ett besök vid kliniken. Jag kunde därvid konstatera, att förhållandena vid kliniken äro i väsentliga delar otillfredsställande samt att en genomgripande om- och tillbyggnad av densamma är erforderlig, om kliniken skall kunna väl fylla sina uppgifter i sjukvårdens och den akademiska undervisningens tjänst. Särskilt anmärkningsvärt synes mig vara, att ett sjukhus av detta slag

saknar nödiga lokaler för meddelande av behandling enligt godtagna metoderna. Jag har därför funnit mig böra tillstyrka, att en om- och tillbyggnad av kliniken snarast kommer till stånd. Den av byggnadsstyrelsen framförda tanken på en förläggning av kliniken i direkt anslutning till S:t Lars sjukhus anser jag mig i likhet med medicinalstyrelsen icke kunna biträda. En sådan lösning skulle icke medföra den kontakt med den medicinska undervisningen och forskningen i övrigt som är av behovet påkallad. Det torde icke heller vara tillräddligt att med nuvarande stora platsbrist inom den statliga sinnessjukvården slopa de vårdplatser, som finnas tillgängliga å den psykiatriska kliniken.

Det föreliggande ritningsförslaget till kliniken om- och tillbyggnad synes ur vård- och undervisningssynpunkt ändamålsenligt och torde alltså i och för sig kunna godtagas. De för förslagens genomförande beräknade kostnaderna — 1 700 000 kronor — måste emellertid anses förhållandevis höga. I samband med upprättandet av erforderliga detaljritningar torde därför en omprövning böra verkställas i syfte att utröna, huruvida förenklingar eller eljest besparande omläggningar i byggnadsprogrammet kunna genomföras utan men för de ändamål, som kliniken skall tillgodose. Med hänsyn härtill och till omfattningen av de arbeten, som erfordras för förberedande av ifrågavarande byggnadsföretag, torde man — utan att företaget nämnvärt försenas — kunna begränsa sig till att för nästa budgetår ställa medel till förfogande för de förberedande arbetena. Det härför erforderliga beloppet uppgår, enligt vad jag under hand inhämtat, till i runt tal 100 000 kronor. Beloppet torde såsom reservationsanslag böra anvisas under huvudtiteln V a. Inrikesdepartementet, förslagsvis under rubriken Om- och tillbyggnad av psykiatriska kliniken i Lund.

Jag vill slutligen erinra om att i det förut omnämnda avtalet mellan Kungl. Maj:t och kronan samt Malmöhus läns landsting finnas intagna vissa bestämmelser om huru en eventuell avveckling av det genom avtalet fastställda samarbetet mellan staten och landstinget framdeles skall kunna äga rum. Sålunda stadgas i avtalet, att part, som önskar avtalets upphörande i dess helhet, må uppsäga detsamma samt att avtalet i så fall upphör att gälla fem år efter utgången av det år, då uppsägning ägt rum. Efter uppsägning av avtalet skall det åligga landstinget att, därest det från Kungl. Maj:ts sida påfordras, inlösa byggnaden med ett belopp, motsvarande vad av statsmedel utgivits för byggnadens uppförande jämte områdets planering och inhägnad med vissa i avtalet närmare angivna procentuella avdrag för varje helt år, varunder kliniken vid avtalstidens slut varit i bruk. Tillräckliga skäl ha icke synts mig föreligga att med anledning av den av mig nu förordade om- och tillbyggnaden av kliniken föreslå en jämkning av förevarande bestämmelser i avtalet. Det torde i stället få ankomma på Kungl. Maj:t att, därest ett hävande av samarbetet med landstinget framdeles mot förmodan skulle bliva aktuellt, upptaga förhandlingar med landstinget rörande regleringen av de i samband därmed uppkommande spörsmålen.

Uppförande av växthusanläggning vid statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar.

Med skrivelse den 13 december 1946 har skolöverstyrelsen överlämnat en av styrelsen för statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar gjord framställning om anvisande av medel för uppförande av en växthusanläggning vid anstalten.

Statsrådet har i ärendet anfört följande.

Då goda skäl synas mig anförda till stöd för förslaget om uppförande av växthusanläggningen, vill jag för egen del tillstyrka detsamma. Kostnaderna för anläggningen torde i enlighet med vad byggnadsstyrelsen föreslagit böra beräknas till 35 000 kronor. I likhet med nämnda styrelse förutsätter jag, att byggnadssakkunnig person anlitas vid förslagets vidare utformning. För bestridande av kostnaderna för anläggningen torde, såsom riksräkenskapsverket förordat, böra anvisas ett särskilt anslag å driftbudgeten. Anslaget torde böra upptagas under huvudtiteln V a. Inrikesdepartementet och uppföras såsom reservationsanslag under benämningen Statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar: Växthusanläggning.

Sammanlagda medelsbehovet under budgetåret 1947/48 för i det föregående av statsrådet föreslagna arbeten m. m. uppgår enligt å s. 64 i statsrådsprotokollet intagen sammanställning till i avrundat tal 5 160 000 kronor. Med avseende å de till byggnadsarbetena anvisade medlen har ansetts böra få gälla, att den i sammanställningen angivna fördelningen icke skall vara i detalj bindande för medlens disposition. Sålunda borde i den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande eller eljest kan finnas lämpligt, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande en ökning av beräknad medelsdisposition för visst ändamål kunna ske mot det att motsvarande minskning vidtages för ett annat.

Utskottet.

Vid behandlingen av förevarande proposition har utskottet icke funnit anledning till erinran mot vad föredragande statsrådet i skilda hänseenden anfört och föreslagit.

Beträffande Gådeå sjukhus, som beröres i motionerna, innebär detta, att utskottet tillstyrker medgivande att visst område må försäljas till landstinget och anser det böra ankomma på Kungl. Maj:t att träffa avgörande i fråga om anslutning av sjukhuset till en av landstinget planerad ångcentral liksom om de närmare villkoren härför. I likhet med statsrådet är utskottet med hänsyn till det oklara läge, vari frågan om sinnessjukvårdens utbyggande i skilda hänseenden befinner sig ej berett tillstyrka, att det med landstinget träffade avtalet rörande dess övertagande den 1 januari 1954 av sjukhuset häves. Med anledning av motionerna vill utskottet dock beträffande sistnämnda avtal framhålla, att det bör vara Kungl. Maj:t obetaget att i den mån förhållandena därtill föranleda inleda förhandlingar med landstinget rörande avtalets bestånd.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

A. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

I. besluta

a) att vid Mariebergs sjukhus i Kristinehamn skola i hudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 18 april 1947 förordat förslag såsom en

tredje etapp verkställas om- och nybyggnadsarbeten för en beräknad kostnad av högst 2 250 000 kronor;

b) att vid Ulleråkers sjukhus vid Uppsala skall i huvudsaklig överensstämmelse med i nämnda protokoll förordat förslag uppföras en ny vårdpaviljong för en beräknad kostnad av högst 2 200 000 kronor;

c) att vid Sätters sjukhus skall i huvudsaklig överensstämmelse med i samma protokoll förordat förslag verkställas ombyggnad av administrationsbyggnaden m. m. för en beräknad kostnad av högst 490 000 kronor;

II. medgiva

a) att av det område, som disponeras av Mariebergs sjukhus i Kristinehamn, stadsägan 1466 och 55 794 kvadratmeter av stadsägoområdet 1581 i nämnda stad må försäljas till staden för en köpeskilling av 51 700 kronor och på i huvudsak de villkor, som angivits i statsrådsprotokollet;

b) att av det område, som disponeras av Gådeå sjukhus i Härnösand, omkring 19 680 kvadratmeter må försäljas till Västernorrlands läns landsting för en köpeskilling av 60 000 kronor och på i huvudsak de villkor, som angivits i samma protokoll;

III. till *Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.* för budgetåret 1947/48 under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 5 160 000 kronor;

IV. för budgetåret 1947/48 under V a huvudtiteln anvisa a) till *Om- och tillbyggnad av psykiatriska kliniken i Lund* ett reservationsanslag av 100 000 kronor;

b) till *Statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar: Växthusanläggning* ett reservationsanslag av 35 000 kronor.

B. att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i anledning av motionerna I: 305 och II: 448.

Stockholm den 10 juni 1947.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 175.